

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ
ОСВІТНЬОЇ АНАЛІТИКИ
Державна наукова установа

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут освітньої аналітики»

Дослідження щодо стану реалізації НУШ в пілотних зкладах освіти

Аналітичний звіт

2020 р.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЩОДО СТАНУ РЕАЛІЗАЦІЇ НУШ В ПІЛОТНИХ ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

Зміст

ВСТУП	2
ДИЗАЙН ДОСЛІДЖЕННЯ	4
УЧАСНИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	7
ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ЕКСПЕРИМЕНТУ	10
ПРОМІЖНІ РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРИМЕНТУ.....	21
ПОТРЕБИ ПІЛОТНИХ ШКІЛ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУ	30
ОЦІНКА РЕФОРМИ НУШ	36
ВИСНОВКИ.....	39
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....	44

Вступ

Четвертий рік поспіль з метою практичної реалізації Концепції Нової української школи та відповідно до наказу Міністерства освіти і науки від 13.07.2017 р. № 1028 на базі закладів загальної середньої освіти проводиться всеукраїнський експеримент за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти». Здійснення моніторингу ходу експерименту покладено зокрема й на ДНУ «Інститут освітньої аналітики». Моніторингове дослідження, розпочате в жовтні 2017 р., спрямоване на відстеження тенденцій, що виявляються в процесі впровадження нових підходів до навчання в початковій школі й пілотування НУШ.

Упродовж 2017-2020 рр. було проведено шість етапів оцінювання процесу впровадження нового Державного стандарту початкової освіти: I етап – жовтень 2017 року (1 клас), II етап – травень-червень 2018 року (1 клас), III етап – листопад-грудень 2018 року (2 клас), IV етап – травень-червень 2019 року (2 клас), V етап – жовтень 2019 року (3 клас), VI етап – жовтень-листопад 2020 року (4 клас).

Проблема дослідження: отримання актуальних даних щодо особливостей процесу впровадження нових підходів до навчання учнів у експериментальних класах пілотних закладів загальної середньої освіти відповідно до вимог нового Державного стандарту початкової освіти.

Об'єкт дослідження: функціонування закладів загальної середньої освіти в умовах формування Нової української школи.

Предмет дослідження: складові процесу впровадження нових підходів до навчання в пілотних класах початкової школи.

Мета дослідження: визначення особливостей процесу впровадження нових підходів до навчання в пілотних класах початкової школи.

Завдання дослідження:

1. З'ясувати підходи, які застосовуються для створення/розроблення освітньої програми закладу освіти.
2. З'ясувати рівень забезпеченості освітнього процесу в експериментальних класах.
3. З'ясувати, чи залучені інші вчителів до викладання в пілотних класах.
4. Вивчити ступінь залученості в освітній процес батьків учнів пілотних класів.
5. З'ясувати характер співпраці в команді учасників експерименту й участь заступника директора в організації пілоту НУШ.
6. З'ясувати, на які аспекти функціонування закладу освіти запровадження нового ДСПО мало найбільший вплив.
7. З'ясувати чинники, які позитивно впливають на якість освіти учнів пілотних класів.
8. З'ясувати, які ключові уміння вчителя важливі для досягнення результатів навчання учнів.
9. З'ясувати потреби пілотних закладів для подальшої організації експерименту на рівні базової школи.
10. З'ясувати, як оцінюють запровадження реформи Нової української школи її безпосередні учасники.

Дизайн дослідження

Таблиця 1

Характеристика дизайну дослідження щодо готовності педагогічних працівників до реалізації Концепції Нової української школи

Дизайн дослідження	
Координатор дослідження	ДНУ «Інститут освітньої аналітики»
Цільова група	Заступники директорів закладів загальної середньої освіти, на базі яких проводиться всеукраїнський експеримент за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти»
Тип вибірки	Генеральна сукупність
Обсяг вибірки	108 закладів загальної середньої освіти, на базі яких проводиться всеукраїнський експеримент за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти»
Інструментарій	Анкета для самозаповнення. На заповнення анкети відводилося 20-30 хвилин
Форма опитування	Онлайн-анкетування за допомогою сервісу Google Forms
Період опитування	Жовтень-листопад 2020 року

Період дослідження	Січень-грудень 2020 року
Похибка дослідження	З метою дотримання структури генеральної сукупності, до респондентів, що взяли участь в опитуванні, було застосовано систему вагових коефіцієнтів, розрахованих відповідно до регіонального розрізу

Інструментарій дослідження

Метод онлайн-анкетування було обрано як найбільш оптимальний з огляду на мету й завдання VI етапу дослідження та з урахуванням епідеміологічної ситуації в країні. Метод передбачає дистанційний та оперативний збір даних, створення повністю автоматизованої анкети, акумулювання в базі зібраних статистичних даних, а також обробку, аналіз зібраної статистичної інформації та зручну візуалізацію отриманих результатів дослідження. Для створення анкети використовувався сервіс Google Forms, де відповіді респондентів фіксуються й акумулюються в базі даних у форматі, зручному для їх обробки й подальшого аналізу.

Анкета дослідження складається з п'яти блоків запитань:

1. Деякі особливості організації експерименту.
2. Проміжні результати експерименту.
3. Потреби закладу ЗСО для подальшої організації експерименту.
4. Оцінка реформи НУШ.
5. Соціально-демографічний блок.

Дослідники висловлюють щире подяку команді підтримки реформ МОН України (Олені Глобі, Лесі Марталішвілі, Ользі Стрелюк) за допомогу в розробці анкети.

Форма опитування

За сприяння Міністерства освіти і науки до органів управління освітою обласних, Київської міської державних адміністрацій й обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти було надіслано лист з проханням сприяти проведенню дослідження шляхом ознайомлення пілотних закладів загальної середньої освіти з посиланням на електронну анкету для заступників директорів.

Учасники дослідження

У дослідженні взяли участь 108 заступників директорів закладів загальної середньої освіти – учасників всеукраїнського експерименту за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» (далі – пілот НУШ). Регіональний розподіл учасників дослідження представлено в табл. 2.

Таблиця 2

Регіональний розподіл учасників дослідження

Назва регіону	Кількість учасників, осіб	Кількість учасників, %
Вінницька	6	5,6%
Волинська	6	5,6%
Донецька	6	5,6%
Закарпатська	4	3,7%
Запорізька	12	11,1%
Івано-Франківська	1	0,9%
Київська	3	2,8%
Кіровоградська	3	2,8%
Луганська	3	2,8%
Львівська	13	12,0%
Миколаївська	4	3,7%
місто Київ	20	18,5%
Полтавська	4	3,7%
Сумська	2	1,9%
Тернопільська	3	2,8%
Харківська	4	3,7%
Херсонська	3	2,8%
Хмельницька	3	2,8%
Черкаська	3	2,8%
Чернівецька	4	3,7%
Чернігівська	1	0,9%
Разом	108	100%

Більшість заступників директорів, які є кураторами пілоту НУШ у своєму закладі, становлять жінки й лише 2,8% – чоловіки.

Щодо вікового розподілу, то серед учасників опитування найбільшу частку (40,7%) становлять заступники директорів віком від 41 до 50 років, а понад третину (35,2%) – віком від 51 до 60 років (рис. 1).

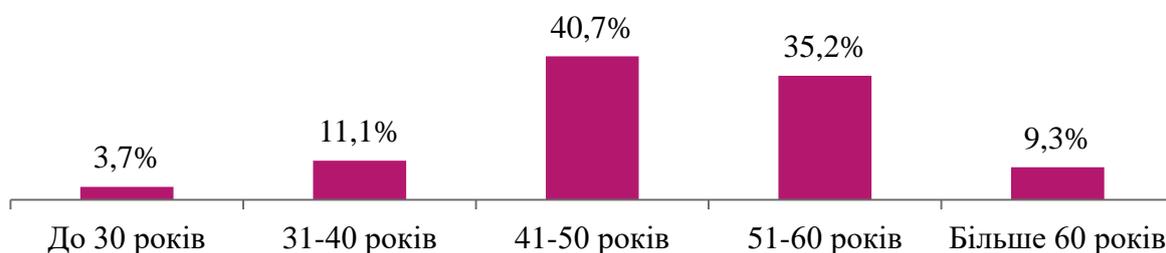

Рис. 1. Розподіл респондентів дослідження за віком.

За стажем роботи найбільшу частку (31,5%) становлять респонденти, які працюють на посаді заступника директора до 5 років, а кожен п'ятий – більше 20 років. Разом з тим 5,6% опитуваних працюють на посаді перший рік (рис. 2).

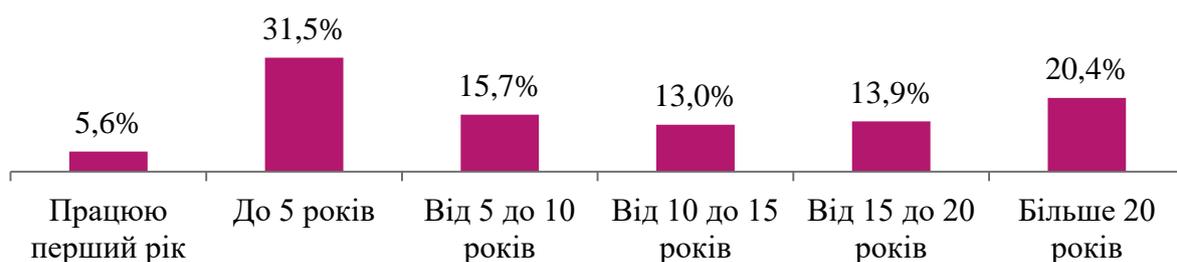

Рис. 2. Розподіл респондентів дослідження за стажем роботи на посаді заступника директора.

Більшість заступників директорів працюють у пілотних закладах ЗСО, розташованих у містах і лише 18,5% – у сільській місцевості (рис. 3).

Рис. 3. Розподіл респондентів дослідження за типом місцевості, де розташований їхній заклад освіти.

За типом закладу освіти більшість (87,0%) заступників директорів працюють у пілотних закладах загальної середньої освіти I-III та I-II ступенів, у яких навчаються учні 1-11 (12) і 1-9 класів (рис. 4). На основі цих даних можна припустити, що пілотування НУШ у цих закладах може бути продовжено в наступному навчальному році на рівні базової школи у разі прийняття відповідного рішення Міністерством освіти і науки України.

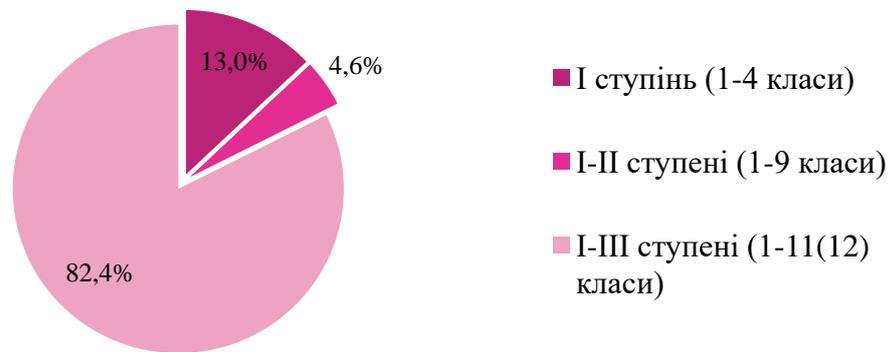

Рис. 4. Розподіл респондентів дослідження за типом закладу освіти.

Отже, усереднений заступник директора – учасник дослідження – жінка віком від 41 до 50 років, має стаж роботи до 5 років, працює в пілотному закладі загальної середньої освіти I-III ступеня, розташованому в міських поселеннях.

Про організацію експерименту

Блок анкети щодо організації експерименту стосувався питань, пов'язаних з аспектами експериментальної діяльності в пілотних закладах освіти, а саме: підходи, які застосовуються для створення/розроблення освітньої програми закладу освіти; забезпечення освітнього процесу в експериментальних класах; залучення інших вчителів до викладання в пілотних класах; залучення в освітній процес батьків учнів пілотних класів; характер співпраці в команді учасників експерименту й участь заступника директора в організації пілоту НУШ.

Більшість (80,5%) пілотних закладів ЗСО працюють за типовою освітньою програмою (далі –ТОП) НУШ-2 (під керівництвом Р.Б. Шияна), з них лише 14,8% вносять зміни у ТОП (Шиян) для створення/розроблення освітньої програми закладу освіти. Разом з тим майже 2% заступників директорів указали, що учасники експерименту самостійно розробляють освітню програму свого закладу освіти (рис. 5).

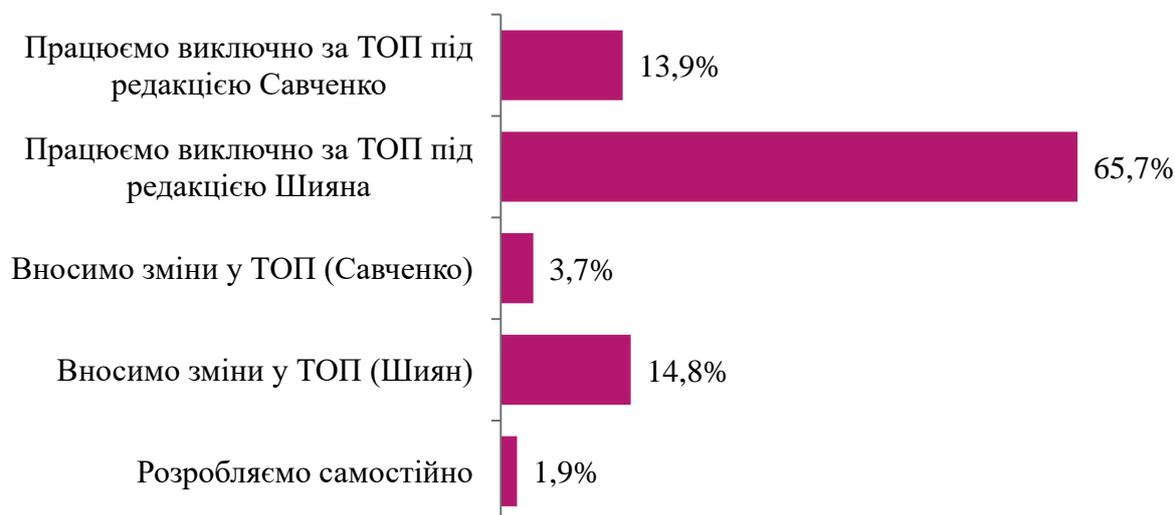

Рис. 5. Розподіл відповідей респондентів щодо підходу, який застосовується для створення/розроблення освітньої програми закладу освіти.

Важливу роль в організації експерименту відіграє фактор освітнього середовища, створеного в пілотних класах. Так, 96,3% заступників директорів (за показниками «повністю згоден/-на» і «швидше згоден/-на») зазначили, що в класних кімнатах створене освітнє середовище, яке повністю відповідає вимогам нового Державного стандарту початкової освіти (ДСПО). Майже 90% респондентів повністю і швидше погодилися з твердженням, що експериментальні класи повністю забезпечені необхідними засобами навчання, при цьому відповіді в межах показників «повністю згоден/-на» і «швидше згоден/-на» розподілилися майже порівну (44,4% і 45,4% відповідно). Трохи інша ситуація простежується щодо забезпеченості пілотних класів методичними і дидактичними матеріалами. Так, менше третини заступників директорів повністю згодні, що експериментальні класи повністю забезпечені як методичними, так і дидактичними матеріалами, а відповідно швидше погоджуються 55,6% і 52,8% респондентів. Проблема готовності учителів до запровадження дистанційного навчання постала перед освітянською спільнотою через пандемію COVID-19 і спонукала організаторів експерименту внести корективи до плану його впровадження й організувати курси/тренінги для вчителів саме з організації дистанційного навчання. Так, 88,9% опитуваних повністю і швидше погодилися із твердженням, що учителі пілотних класів пройшли курси чи тренінги з організації дистанційного навчання, при цьому частка тих, хто повністю погодився, становить 72,2%. Детальний розподіл відповідей респондентів щодо забезпечення освітнього процесу в експериментальних класах подано на рис. 6.

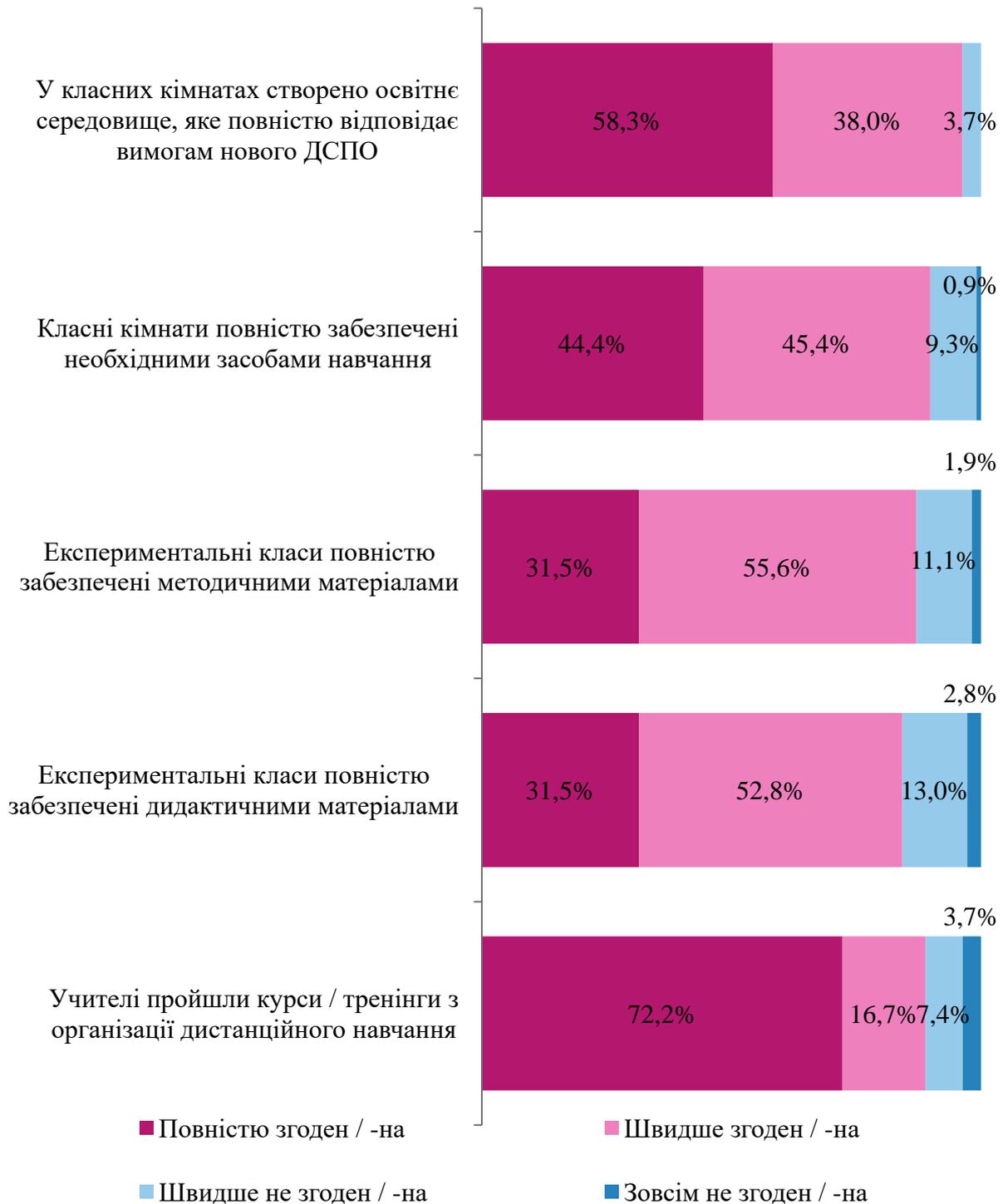

Рис. 6. Розподіл відповідей респондентів щодо забезпечення освітнього процесу в експериментальних класах.

До впровадження експерименту, крім учителів початкових класів, також залучені й учителі, які викладають такі предмети, як іноземна мова,

інформатика, фізична культура й мистецтво. Так, за відповідями 93,5% заступників директорів, у їхніх закладах освіти іноземну мову учням пілотних класів викладає учитель іноземної мови. Водночас у деяких пілотних закладах освіти згадані вище предмети викладають учителі початкових класів. Так, 57,4% і 55,6% респондентів зазначили, що фізкультуру й інформатику викладають відповідно профільні вчителі. Натомість мистецтво, за відповідями 67,6% опитаних, викладають учителі початкових класів (рис. 7).

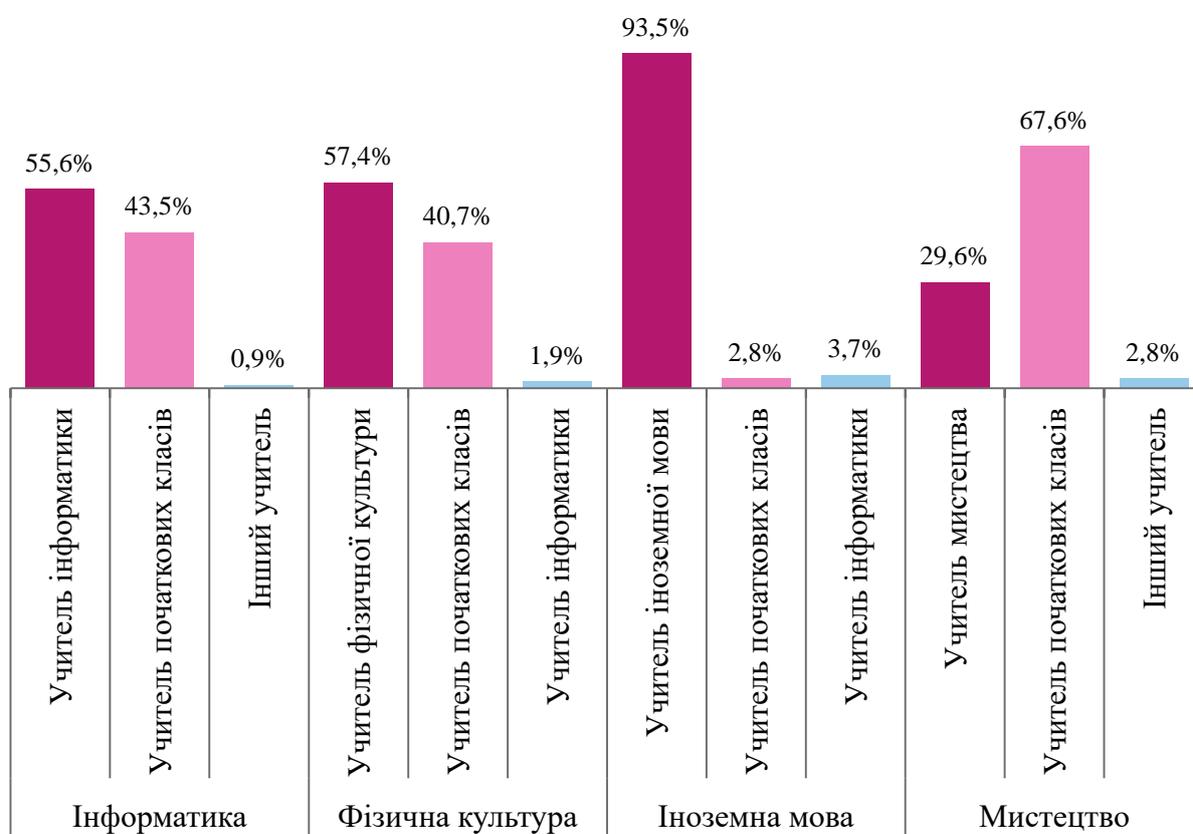

Рис. 7. Розподіл відповідей респондентів щодо викладання відповідних предметів у пілотних класах.

Невід’ємною складовою Нової української школи є педагогіка партнерства, яка передбачає глибшу інтегрованість родини до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини. Таким чином, і учні, і їхні батьки, і вчителі є рівноправними учасниками освітнього процесу й

відповідальними за результати навчання. За відповідями заступників директорів (показник «повністю згоден/-на»), найчастіше батьків учнів пілотних класів залучають до питань, пов'язаних із дозвіллям учнів: проведення заходів дозвілля (71,3%) і планування дозвілля (63,9%). Натомість найрідше – до питань, пов'язаних із навчанням учнів, зокрема планування навчання (6,5%) і проведення уроків (7,4%). Також 54,6% респондентів повністю згодні з твердженням, що батьків учнів залучають до проведення виховних заходів, проте лише 30,6% – до планування виховання (рис. 8).

Рис. 8. Розподіл відповідей респондентів щодо залучення батьків учнів.

Співпраця в команді учасників експерименту посідає особливе місце. Щодо періодичності різноманітних видів співпраці, то щодня або майже щодня учасники пілоту НУШ співпрацюють при плануванні та підготовці уроків (45,4%); із періодичністю раз на місяць відвідують уроки своїх колег (42,6%); раз на тиждень (40,7%) і щодня або майже щодня (39,8%) обговорюють, як організувати вивчення певної теми; майже третина (32,4%) щонайменше раз на місяць розповідає про власний досвід з організації вивчення певних тем, а 30,6% – раз на тиждень; 34,3% команд

експериментаторів працюють разом над новими ідеями із періодичністю раз на тиждень і щодня або майже щодня – 30,6%; взаємодія учителів-предметників з учителями початкових класів щодо впровадження НУШ у 37% пілотних закладів відбувається щодня або майже щодня (рис. 9).

Рис. 9. Розподіл відповідей респондентів щодо періодичності відповідних видів співпраці в команді учасників експерименту.

Респондентам цього етапу дослідження – заступникам директорів – було запропоновано оцінити свою участь в організації експерименту. Передусім усі респонденти усвідомлюють свою роль в експерименті (77,8% повністю, а 22,2% швидше згодні з цим). Майже 90% опитуваних повністю згодні, а решта – швидше згодні з твердженням, що вони заохочують учителів – учасників експерименту НУШ – до підвищення їхнього професійного рівня. Також усі заступники директорів дбають про

позитивний емоційний стан колег (88% повністю, а 12% швидше згодні), намагаються всі завдання вирішувати спільно з учителями (85,2% повністю, а 14,8% швидше згодні); стверджують, що учителі завжди можуть звернутися до них по методичну допомогу (86,1% повністю, а 13,9% швидше згодні) й ініціативи вчителів – учасників експерименту – завжди мають їхню підтримку (81,5% «повністю згодні», а 18,5% «швидше згодні»). З тим, що серед залучених до пілоту педагогів склалися міцні партнерські стосунки, «повністю згодні» 76,9% заступників директорів, а 23,1% «швидше згодні». Водночас 73,1% респондентів «повністю згодні», а 21,3% «швидше не згодні», що вони не допускають, щоб їм радили, а тим більше заперечували; 52,8% опитаних повністю, а третина швидше не згодна з твердженням, що вони одноосібно вирішують поточні питання; також 42,6% заступників директорів «швидше не згодні», а 39,8% «повністю не згодні», що вони зазвичай радяться з директором, а не вчителями. Розподіл відповідей респондентів щодо твердження «Вимагаю, щоб учителі постійно тримали мене в курсі всіх справ і проблем, пов'язаних із реалізацією експерименту» трохи вибивається із загального контексту: 65,7% заступників директорів повністю, а 24,1% швидше згодні з цим твердженням. З одного боку, керівнику потрібно бути в курсі всіх справ і проблем, а з іншого – слово «вимагаю» суперечить поняттям демократичного стилю управління, співпраці на паритетних началах й створенню творчого клімату в команді експериментаторів, про який свідчать інші відповіді респондентів (рис. 10).

Рис. 10. Розподіл відповідей респондентів щодо участі заступників директора в організації експерименту.

Таким чином, більшість (80,5%) пілотних закладів освіти працює за типовою освітньою програмою НУШ-2 (під керівництвом Р.Б. Шияна), з них лише 14,8% вносять зміни у ТОП (Шиян) для створення/розроблення освітньої програми закладу освіти.

Рівень забезпеченості освітнього процесу в пілотних класах заступники директорів оцінили таким чином:

– у 96,3% пілотних ЗЗСО створене освітнє середовище, яке повністю відповідає вимогам нового ДСПО (58,3% респондентів «повністю згодні» і 38% «швидше згодні»);

– у 89,8% пілотних ЗЗСО класні кімнати повністю забезпечені необхідними засобами навчання (44,4% респондентів «повністю згодні» і 45,4% «швидше згодні»);

– у 87% пілотних ЗЗСО експериментальні класи повністю забезпечені методичними матеріалами (55,6% респондентів «швидше згодні» і 31,5% «повністю згодні»);

– у 84,3% пілотних ЗЗСО експериментальні класи повністю забезпечені дидактичними матеріалами (52,8% респондентів «швидше згодні» і 31,5% «повністю згодні»).

Також за відповідями опитуваних, близько 90% учителів пілотних класів пройшли курси / тренінги з організації дистанційного навчання, що є надзвичайно актуальним у сучасних реаліях.

Щодо викладання таких предметів, як іноземна мова, інформатика, фізична культура й мистецтво, то 93,5% заступників директорів зазначили, що в їхніх закладах освіти іноземну мову учням пілотних класів викладає учитель іноземної мови; 57,4% і 55,6% респондентів указали, що фізкультуру й інформатику викладають відповідно профільні вчителі. Натомість мистецтво, за відповідями 67,6% опитаних, викладають учителі початкових класів.

Найчастіше батьків учнів пілотних класів залучають до питань, пов'язаних із дозвіллям учнів: проведення заходів дозвілля (71,3%) і планування дозвілля (63,9%). Натомість найрідше – до питань, пов'язаних із навчанням учнів, зокрема планування навчання (6,5%) і проведення уроків (7,4%).

У більшій частці команди – учасники експерименту – щодня або майже щодня співпрацюють при плануванні та підготовці уроків; учителі-предметники взаємодіють із учителями початкових класів щодо впровадження НУШ (45,4% і 37% відповідно); раз на тиждень відвідують уроки своїх колег (42,6%). Також обговорюють організацію вивчення певної теми 40,7% команд раз на тиждень, а 39,8% щодня або майже щодня. Майже третина (32,4%) щонайменше раз на місяць розповідає про власний досвід з організації вивчення певних тем, а 30,6% – раз на тиждень; працюють разом над новими ідеями із періодичністю раз на тиждень 34,3% команд експериментаторів.

Більшість (77,8% «повністю згодні», а 22,2% «швидше згодні» з цим) заступників директорів усвідомлюють свою роль в експерименті, а також створили в командах учасників експерименту творчу спільноту, де заохочують учителів до підвищення їхнього професійного рівня (майже 90% респондентів повністю погодились, а решта – «швидше згодні»). У командах склалися міцні партнерські стосунки (76,9% заступників директорів повністю, а 23,1% швидше погодились), за якими вчителі завжди можуть не тільки звернутися по методичну допомогу (86,1% опитаних «повністю згодні», а 13,9% «швидше згодні»), а й отримати підтримку своїх ініціатив (81,5% респондентів «повністю згодні», а 18,5% «швидше згодні»). Також більшість заступників директорів надають перевагу не авторитарному, а демократичному стилю керівництва, оскільки 73,1% респондентів повністю, а 21,3% швидше не згодні, що вони не допускають, щоб їм радили, а тим більше заперечували; а також 42,6% заступників директорів швидше не згодні, а 39,8% повністю не згодні, що вони зазвичай радяться з директором, а не вчителями.

Проміжні результати експерименту

Більшість заступників директорів, оцінюючи проміжні результати експерименту, задоволені участю свого закладу освіти в пілоті НУШ: 67,8% респондентів повністю і 28,7% швидше згодні з цим. Також опитувані відмічають, що вчителі розуміють поточні цілі експерименту (74,1% і 25% заступників директорів відповідно повністю і швидше згодні), й успішні в його упровадженні (62% респондентів повністю і 35,2% швидше згодні), і загалом задоволені своєю участю в ньому (49,1% заступників директорів повністю а 46,3% швидше згодні). Зафіксовано й позитивний вплив від упровадження пілоту НУШ як на учнів, так і на батьківську спільноту. Так, 72,2% респондентів повністю, а 26,9% швидше погоджуються, що учні ходять до школи із задоволенням; про бажання учнів отримати найкращі результати в навчанні зауважили 55,6% заступників директорів, які повністю і 39,8% швидше згодні з цим; дбайливе ставлення до класного майна відмічають 59,3% опитаних, які повністю і 35,2% швидше згодні з цим твердженням. За відповідями респондентів, загалом батьки учнів задоволені їхніми освітніми результатами: 56,5% учасників анкетування швидше і 38% повністю згодні (рис. 11).

Рис. 11. Розподіл відповідей респондентів щодо відповідних результатів експерименту.

Серед чинників, які позитивно впливають на якість освіти учнів пілотних класів, більшість анкетованих (97,2% повністю згодні) віддала першість професійному рівню вчителя; друге й третє місце посіли методики компетентнісного (88,9% респондентів повністю згодні з цим) й інтегрованого (82,4% опитаних повністю згодні з цим) навчання. За відповідями 93,5% заступників директорів, найменший вплив на якість освіти учнів пілотних класів має позитивна мотивація вчителя шляхом створення в колективі атмосфери творчої співпраці (рис. 12).

Рис. 12. Розподіл відповідей респондентів щодо чинників, які позитивно впливають на якість освіти учнів пілотних класів.

Майже 80% заступників директорів повністю згодні, що з упровадженням нового ДСПО учителі сприймають і застосовують нові підходи до навчання учнів, а 65,7% респондентів відмічають підвищення рівня фахової освіти вчителів. Майже однакові частки анкетованих повністю і швидше згодні (47,2% і 48,1% відповідно) з тим, що з

упровадженню нового ДСПО спостерігається більша зацікавленість у навчанні серед учнів пілотних класів (рис. 13).

Рис. 13. Розподіл відповідей респондентів щодо впливу запровадження нового ДСПО на певні аспекти життя закладу освіти.

У вересні-жовтні 2020 р. для учасників всеукраїнського експерименту командою підтримки реформ Міністерства освіти і науки України спільно з ДУ «Український інститут розвитку освіти» було організовано і проведено онлайн-курс підвищення кваліфікації

педагогічних працівників ЗЗСО. Загалом усі заступники директорів оцінили позитивний вплив методичних вебінарів на організацію освітньої діяльності в пілотних класах: 75% опитаних «повністю згодні» і 24,1% «швидше згодні» з цим (рис. 14).

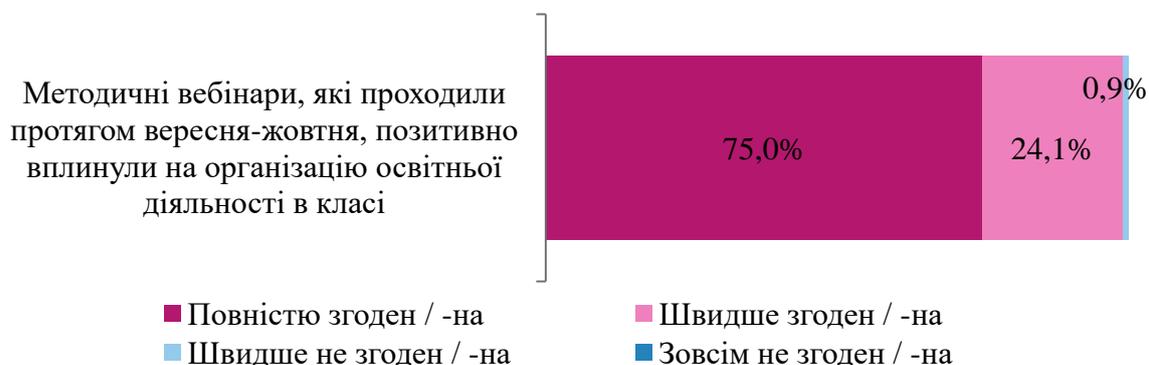

Рис. 14. Розподіл відповідей респондентів щодо позитивного впливу проведених у вересні-жовтні методичних вебінарів на організацію освітньої діяльності в класі.

Понад 40% заступників директорів зазначили, що вчителі цілком готові до розробки власних модельних навчальних програм, а 30,6% вважають, що вчителі ще не переймалися цим питанням (рис. 15).

Рис. 15. Розподіл відповідей респондентів щодо готовності вчителів до розробки власних модельних навчальних програм.

За відповідями заступників директорів (показник «повністю згодний /-а»), до топ-5 ключових умінь учителя, важливих для досягнення результатів навчання учнів, увійшли такі уміння, як використання інноваційних технологій (90,7%), реалізація принципів особистісно орієнтованого навчання (89,8%), уміння заохотити учнів до пошукових видів діяльності (89,8%), уміння здійснювати індивідуальний і диференційований підхід, організація групової форми роботи на уроці (по 87%) (рис. 16).

Рис. 16. Розподіл відповідей респондентів щодо ключових умінь вчителя, що важливі для досягнення результатів навчання учнів.

За час упровадження експерименту в команді вчителів панує атмосфера творчої співпраці, де вчителі пілотних класів уміло взаємодіють один з одним (81,5% заступників директорів повністю згодні з цим), усі проблеми вирішують спільно (78,7%), безконфліктно розподіляють між собою обов'язки (70,4%), радіють успіхам (69,4%) і довіряють один одному (67,6%). Про позитивну налаштованість на співпрацю свідчать відповіді опитаних, які зовсім не погоджуються із твердженнями: «у колективі відсутні норми корпоративної поведінки» (70,4%), «кожен самостійно розробляє траєкторію розвитку», «взаємодія відсутня» (68,5%), «кожен завжди і в усьому вважає себе правим» (62%) (рис. 17).

Рис. 17. Розподіл відповідей респондентів щодо характеру співпраці вчителів – учасників експерименту.

Отже, аналіз відповідей учителів щодо деяких проміжних результатів експерименту дозволяє зробити висновки, що його реалізація успішна. Заступники директорів здебільшого задоволені участю свого закладу освіти в пілоті НУШ (67,8% респондентів повністю і 28,7% швидше згодні з цим), і констатують розуміння вчителями поточних цілей експерименту (74,1% і 25% заступників директорів відповідно «повністю згодні» і «швидше згодні»), які успішні в його упровадження (62% респондентів «повністю згодні» і 35,2% «швидше згодні»). Також учасники анкетування відмітили позитивний вплив від упровадження пілоту НУШ як на учнів, так і на батьківську спільноту, зокрема 72,2% респондентів повністю, а 26,9% швидше погоджуються, що учні ходять до школи із задоволенням, а 56,5% заступників директорів швидше і 38% повністю згодні з твердженням, що батьки учнів задоволені їхніми освітніми результатами.

Найбільш позитивно (показник «повністю згоден/-а») впливають на якість освіти учнів пілотних класів такі чинники, як професійний рівень учителя (97,2%), методики компетентнісного (88,9%) й інтегрованого (82,4%) навчання. Найменший вплив (показник «повністю не згоден/-а») на якість освіти учнів пілотних класів має позитивна мотивація вчителя шляхом створення в колективі атмосфери творчої співпраці (93,5%).

Упровадження нового ДСПО вплинуло на такі складові функціонування закладу освіти: учителі сприймають і застосовують нові підходи до навчання учнів (майже 80% заступників директорів повністю згодні з цим); підвищився рівень фахової освіти вчителів (65,7% респондентів повністю і третина швидше згодні); спостерігається більша зацікавленість учнів у навчанні, порівняно з учнями інших класів початкової школи (47,2% опитаних повністю і 48,1% швидше згодні). Водночас понад 30% заступників директорів швидше і зовсім не згодні з твердженням, що полегшилося управління школою.

Загалом майже 100% заступників директорів вказують на позитивний вплив методичних вебінарів, які проводилися упродовж вересня-жовтня командою підтримки реформ МОН спільно з ДУ «Інститут розвитку освіти»: 75% опитаних «повністю згодні» і 24,1% «швидше згодні» з цим.

До розробки власних модельних навчальних програм, за відповідями респондентів, 41,7% учителів цілком готові, але не мають власних розробок, водночас 30% зазначили, що вчителі пілотних класів ще не переймалися цим питанням.

До топ-5 ключових умінь учителя (за відповідями заступників директорів і показником «повністю згодний/-а»), важливих для досягнення результатів навчання учнів, увійшли такі уміння, як використання інноваційних технологій (90,7%), реалізація принципів особистісно орієнтованого навчання (89,8%), уміння заохотити учнів до пошукових видів діяльності (89,8%), уміння здійснювати індивідуальний і диференційований підхід й організація групової форми роботи на уроці (по 87%).

За час упровадження експерименту в команді вчителів панує склалась атмосфера творчої співпраці, де вчителі пілотних класів уміло взаємодіють один з одним (81,5% заступників директорів повністю згодні з цим), усі проблеми вирішують спільно (78,7%), безконфліктно розподіляють між собою обов'язки (70,4%), радіють успіхам (69,4%) і довіряють один одному (67,6%).

Потреби пілотних шкіл для подальшого впровадження експерименту

У цьому навчальному році всеукраїнський експеримент «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» добігає свого логічного завершення. Наразі ухвалення нового Державного стандарту базової середньої освіти,¹ запланована робота зі створення типової освітньої програми та модельних навчальних програм, їх експертиза і затвердження, розробка системи оцінювання компетентностей, здобутих на рівні базової середньої освіти, вимагають апробації. З огляду на це з вересня 2021 року логічним вбачається пілотування навчально-методичних матеріалів у 5-х пілотних класах Нової української школи.

Доцільність продовження пілоту у базовій школі підтверджуються і відповідями респондентів даного дослідження: 82,4% заступників директорів очікують на детальні роз'яснення щодо подальшої участі навчального закладу в експерименті на рівні базової школи. Про те, що навчальний заклад не продовжуватиме участі в експерименті на рівні базової школи, повідомили 14,8% опитаних. Також 51,9% анкетованих повністю і 37% швидше згодні з твердженням, що педагоги базової школи цікавляться участю в експерименті, що стартує у 2021 році, а також взаємодіють із колегами з початкової школи для забезпечення наступності в упровадженні експерименту (45,4% швидше і 29,6% повністю згодні). Водночас лише 7,4% заступників директорів зауважили, що учителі базової школи вже пройшли курси підвищення кваліфікації для продовження участі навчального закладу в експерименті (рис. 18).

¹ Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. Дата оновлення: 06.10.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16> (дата звернення: 15.11.2020)

Рис. 18. Розподіл відповідей респондентів щодо перспективи подальшої участі закладу освіти в експерименті.

За відповідями частки заступників директорів пілотних закладів освіти I-II і I-III ступенів, де є класи базової школи, наступного навчального року в 66% цих закладів у 5 класах очікується більше 50 учнів (рис. 19).

Рис. 19. Розподіл відповідей частки респондентів, які працюють у закладах ЗСО I-II і I-III ступенів, щодо прогнозованої кількості учнів 5 класів.

Також 56,5% частки заступників директорів у закладах освіти I ступеня (13% загальної кількості учасників дослідження) зазначили, що конкретної інформації про подальше навчання випускників початкової школи ще немає, але робота в цьому напрямі ведеться (рис. 20).

Рис. 20. Розподіл відповідей частки респондентів, які працюють у закладах ЗСО I ступеня, щодо планування продовження навчання за методиками НУШ для дітей у 5-х класах.

На рис 21 поранжовано за рівнем потреби тематику тренінгів, необхідних заступникам директорів для підвищення їхнього професійного рівня. Так, найбільше потребують анкетовані тренінгів щодо організації змішаного (65,7%) і дистанційного (47,2%) навчання, а також щодо застосування методик роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (46,3%). Найменш актуальними є тренінги щодо організації самостійної роботи учнів (4,6%), і групової форми роботи на уроці (6,5%), а також уміння підтримати дисципліну учнів під час уроку (7,4%).

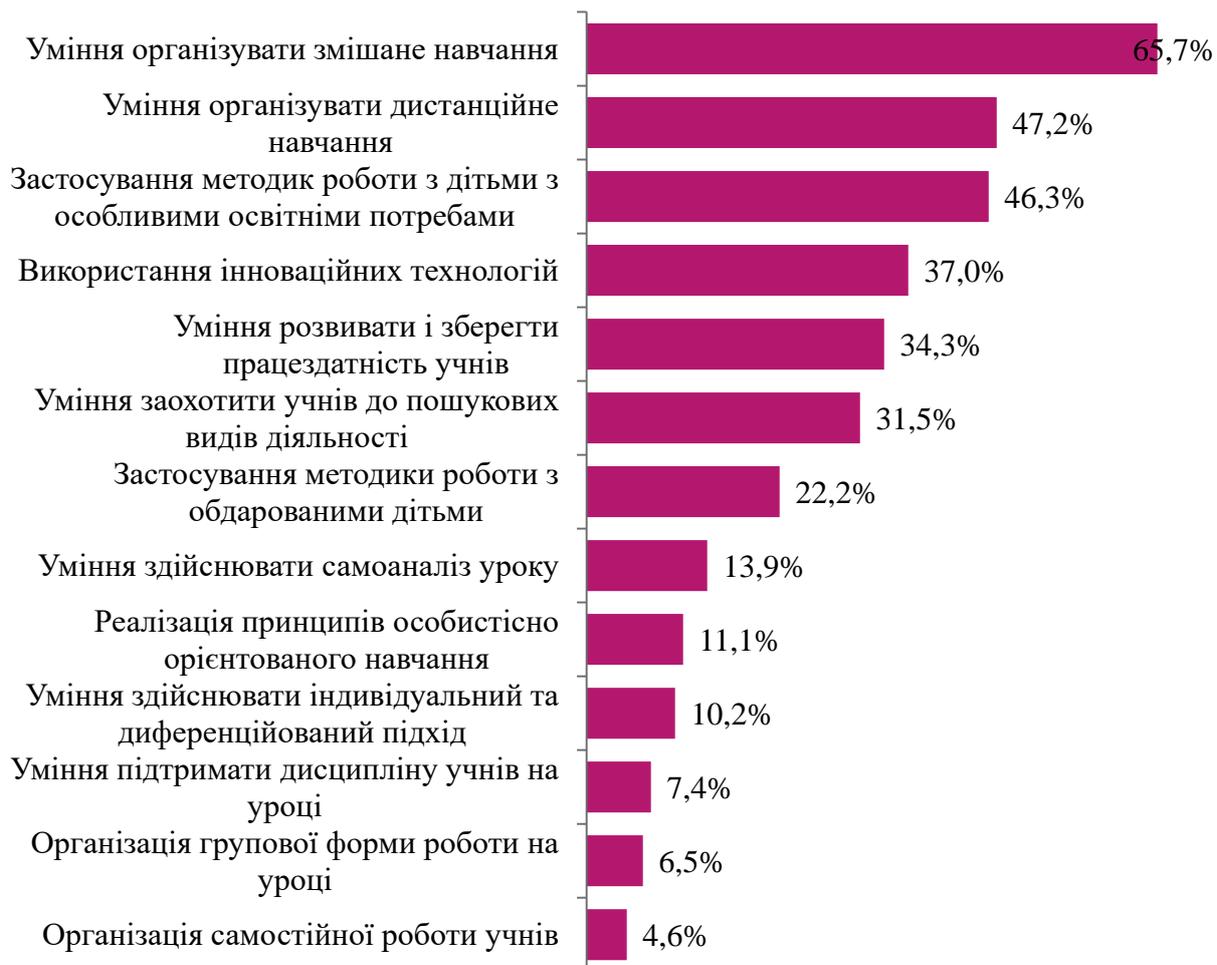

Рис. 21. Розподіл відповідей респондентів щодо тематики тренінгів, необхідних для підвищення професійного рівня.

Для продовження ефективної роботи в умовах запровадження реформи НУШ заступники директорів найбільше потребують поглиблення знань і навичок з управління інноваційними процесами, проєктного менеджменту (66,7%), інформації щодо закордонного досвіду організації освітнього процесу в закладах освіти (50%), а також із нормативного регулювання НУШ і щодо комунікації та мотивування педагогічних працівників до здійснення реформи (по 43,5%). Найменше – щодо процедур закупівлі обладнання (19,4%) і налагодження співпраці з батьками (23,1%) (рис. 22).

Рис. 22. Розподіл відповідей респондентів щодо потреби в поглибленні знань і навичок для продовження ефективної роботи в умовах запровадження реформи НУШ.

Таким чином, щодо перспектив продовження пілотування НУШ на базі основної школи результати дослідження дозволили констатувати наступне. Очікують на детальні роз'яснення щодо подальшої участі навчального закладу в експерименті на рівні базової школи 82,4% заступників директорів; 51,9% анкетованих повністю і 37% швидше згодні з твердженням, що педагоги базової школи цікавляться участю в експерименті, що стартує у 2021 році, а також взаємодіють із колегами з початкової школи для забезпечення наступності в упровадженні експерименту (45,4% швидше і 29,6% повністю згодні). Водночас 14,8% опитаних повідомили про те, що навчальний заклад не продовжуватиме участі в експерименті на рівні базової школи.

Для підвищення професійного рівня найбільше заступники директорів потребують тренінгів щодо організації змішаного (65,7%) і дистанційного (47,2%) навчання, а також щодо застосування методик роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (46,3%). А для продовження ефективної роботи в умовах запровадження реформи НУШ найбільше затребуваними серед учасників опитування є поглиблення знань і навичок з управління інноваційними процесами, проєктний менеджмент (66,7%), щодо закордонного досвіду організації освітнього процесу в закладах освіти (50%), а також із нормативного регулювання НУШ і щодо комунікації та мотивування педагогічних працівників до здійснення реформи (по 43,5%).

Оцінка реформи НУШ

Частина питань анкети стосувалася оцінювання реформи Нової української школи її безпосередніми учасниками, що на рік раніше, ніж уся країна розпочали впровадження НУШ у своїх закладах освіти.

Так, за шкалою від 1 до 10 більше чверті заступників директорів оцінили своє ставлення до реформи НУШ на 10 (дуже позитивно), понад третина – на 9 балів, а кожен десятий опитуваний – на 7 (рис. 23).

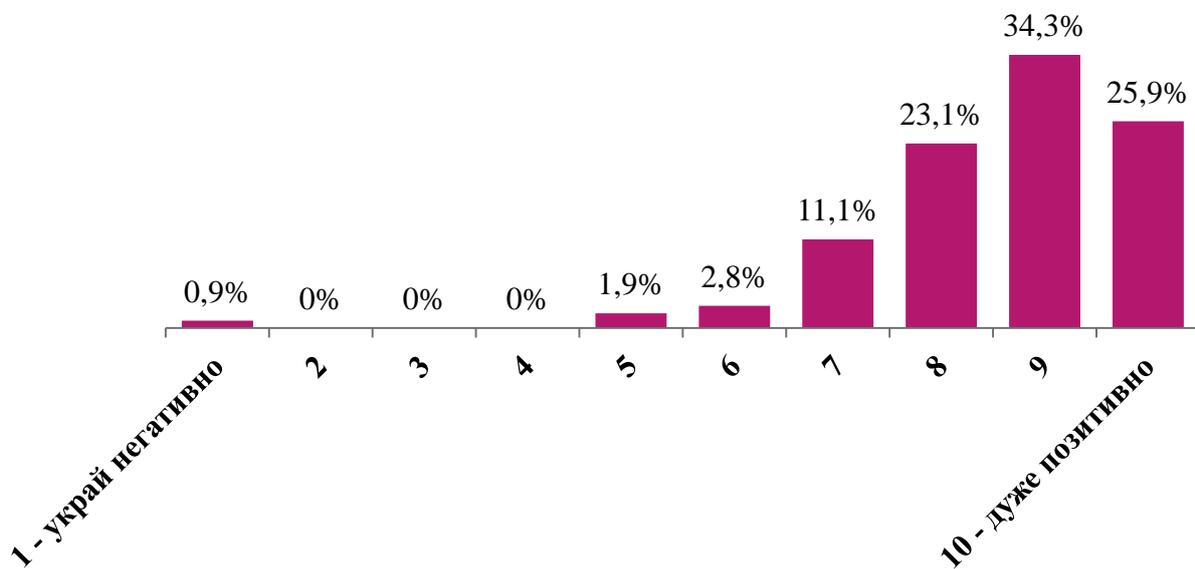

Рис. 23. Розподіл відповідей респондентів щодо їхнього ставлення до реформи НУШ за шкалою від 1 до 10.

Свою поінформованість про реформу більшість (91,7%) анкетованих оцінили від 8 до 10 балів, при цьому 38% заступників директорів «дуже добре» поінформовані (рис. 24).

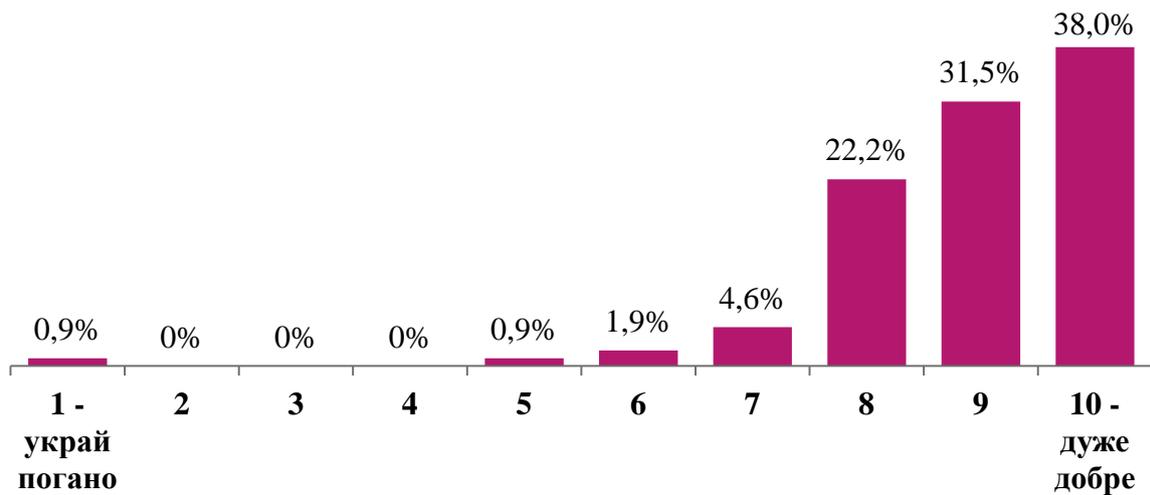

Рис. 24. Розподіл відповідей респондентів щодо їхньої поінформованості про реформу НУШ та про її перебіг за шкалою від 1 до 10.

Також 96,3% опитаних вважають, що зміни, передбачені реформою НУШ, здатні покращити якість вітчизняної шкільної освіти (рис. 25).

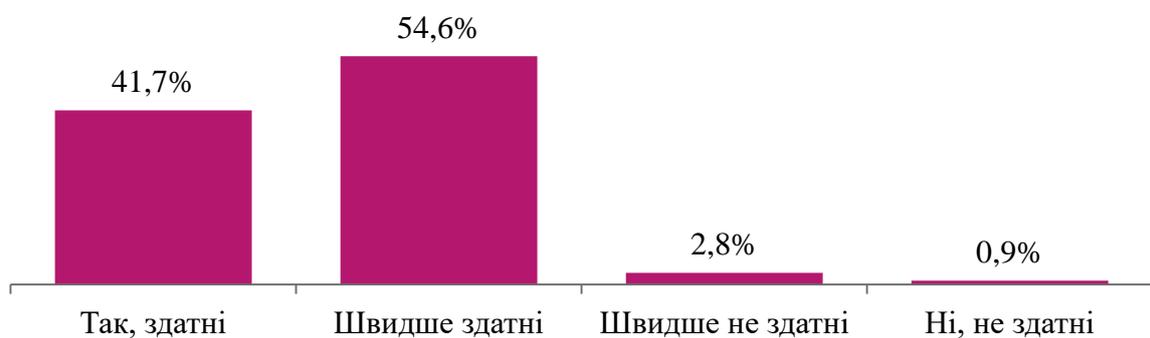

Рис. 25. Розподіл відповідей респондентів на питання «Чи вважаєте Ви, що зміни, передбачені реформою НУШ, здатні покращити якість вітчизняної шкільної освіти?».

Майже третина заступників директорів погодилась і 54,6% швидше згодні з твердженням, що впровадження реформи Нової української школи могло б бути ефективнішим (рис. 26).

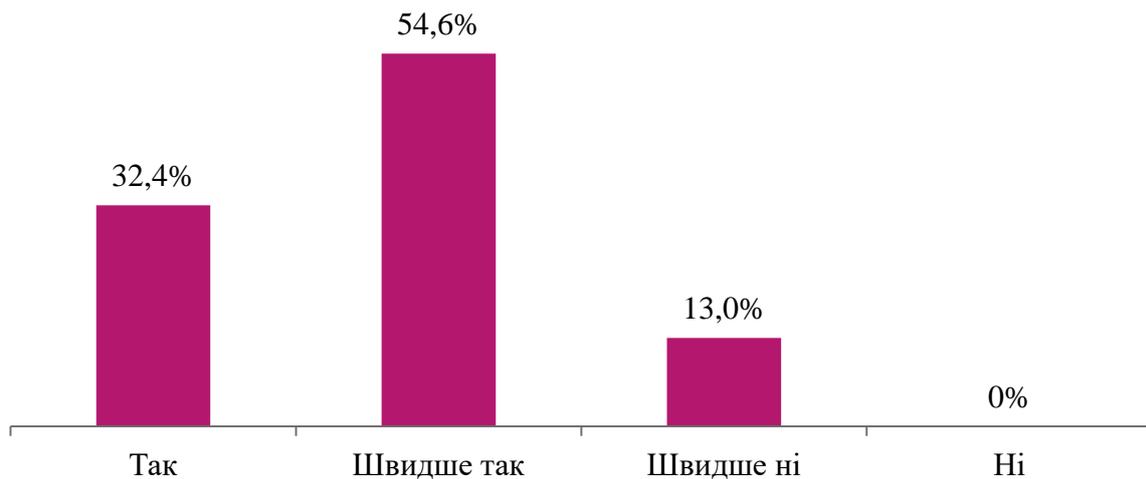

Рис. 26. Розподіл відповідей респондентів на питання «Чи вважаєте Ви, що впровадження реформи могло б бути ефективнішим?».

Отже, заступники директорів пілотних закладів освіти оцінили реформу НУШ так:

- від 8 до 10 балів більшість (83,3%) оцінює своє ставлення до реформи НУШ (за шкалою від 1 до 10);
- від 8 до 10 балів більшість (91,7%) оцінює свою поінформованість про реформу та її перебіг;
- 96,3% респондентів переконані, що зміни, передбачені реформою НУШ, здатні покращити якість вітчизняної шкільної освіти;
- 87% анкетованих переконані, що впровадження реформи могло б бути ефективнішим.

Висновки

Шостий етап моніторингового дослідження всеукраїнського експерименту за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти» проводився шляхом анкетування заступників директорів пілотних закладів освіти. В опитуванні, що проводилося в жовтні-листопаді 2020 р., взяли участь 108 заступників директорів. Середньостатистичний заступник директора – учасник дослідження – жінка віком від 41 до 50 років, має стаж роботи до 5 років, працює в пілотному ЗЗСО I-III ступеня, розташованому в міському поселенні.

У цілому можна констатувати, що експеримент проходить успішно, з огляду на проміжні дані, отримані за результатами шостого, передостаннього, етапу.

Результати опитування відповідно до завдань цього етапу дослідження дають підстави сформулювати наступні висновки:

1. Більшість (80,5%) пілотних закладів освіти працюють за типовою освітньою програмою НУШ-2 (під керівництвом Р.Б. Шияна), з них лише 14,8% ЗЗСО вносять зміни у ТОП (Р.Б. Шиян) для створення/розроблення освітньої програми закладу освіти.

2. Рівень забезпеченості освітнього процесу в пілотних класах заступники директорів оцінили таким чином:

– у 96,3% пілотних ЗЗСО у класних кімнатах створене освітнє середовище, яке повністю відповідає вимогам нового ДСПО (58,3% респондентів «повністю згодні» і 38% «швидше згодні»);

– у 89,8% пілотних ЗЗСО класні кімнати повністю забезпечені необхідними засобами навчання (44,4% респондентів «повністю згодні» і 45,4% «швидше згодні»);

– у 87% пілотних ЗЗСО експериментальні класи повністю забезпечені методичними матеріалами (55,6% респондентів «швидше згодні» і 31,5% «повністю згодні»);

– у 84,3% пілотних ЗЗСО експериментальні класи повністю забезпечені дидактичними матеріалами (52,8% респондентів «швидше згодні» і 31,5% «повністю згодні»).

Близько 90% учителів пілотних класів пройшли курси / тренінги з організації дистанційного навчання, що є надзвичайно актуальним у сучасних реаліях.

3. Щодо викладання таких предметів, як іноземна мова, інформатика, фізична культура й мистецтво, то 93,5% заступників директорів зазначили, що в їхніх закладах освіти іноземну мову учням пілотних класів викладає учитель іноземної мови; 57,4% і 55,6% респондентів указали, що фізкультуру й інформатику викладають відповідно профільні вчителі. Натомість мистецтво, за відповідями 67,6% опитаних, викладають учителі початкових класів.

4. Найчастіше батьків учнів пілотних класів залучають до питань, пов'язаних із позаурочною діяльністю: проведення заходів дозвілля (71,3%) і планування дозвілля (63,9%). Натомість найрідше – до питань, пов'язаних із навчанням учнів, зокрема планування навчання (6,5%) і проведення уроків (7,4%).

5. За час упровадження експерименту в команді вчителів сформувалась атмосфера творчої співпраці, вчителі пілотних класів взаємодіють один з одним (81,5% заступників директорів повністю згодні з цим). У більшій частці команд учасники експерименту щодня або майже щодня співпрацюють при плануванні та підготовці уроків; учителі-предметники взаємодіють із вчителями початкових класів щодо впровадження НУШ. Майже третина (32,4%) щонайменше раз на місяць

розповідає про власний досвід з організації вивчення певних тем, а 30,6% – раз на тиждень.

6. Більшість (77,8% повністю, а 22,2% швидше згодні з цим) заступників директорів усвідомлюють свою роль в експерименті, а також створили в командах учасників експерименту творчу спільноту, де заохочують учителів до підвищення їхнього професійного рівня (майже 90% респондентів повністю погодились, а решта – «швидше згодні»); дбають про позитивний емоційний стан колег. У командах склалися партнерські стосунки, які виявляються в отриманні вчителями методичної допомоги і підтримки своїх ініціатив. Більшість заступників директорів надають перевагу не авторитарному, а демократичному стилю керівництва.

7. Аналіз відповідей учителів щодо проміжних результатів експерименту дозволяє зробити висновки про його успішну реалізацію. Зокрема і заступники директорів здебільшого задоволені участю свого закладу освіти в пілоті НУШ (67,8% респондентів повністю і 28,7% швидше згодні з цим), і вчителі не тільки розуміють поточні цілі експерименту (74,1% і 25% заступників директорів відповідно повністю і швидше згодні), а й успішні в його упровадженні (62% респондентів «повністю згодні» і 35,2% «швидше згодні»). Також учасники анкетування відмітили позитивний вплив упровадження пілоту НУШ як на учнів, так і на батьківську спільноту, зокрема 72,2% респондентів «повністю згодні», а 26,9% «швидше погоджуються», що учні ходять до школи із задоволенням, а 56,5% заступників директорів «швидше згодні» і 38% «повністю згодні» з твердженням, що батьки учнів задоволені їхніми освітніми результатами.

8. Найбільш позитивно (показник «повністю згоден/ -а») впливають на якість освіти учнів пілотних класів такі чинники, як професійний рівень учителя (97,2%), методики компетентнісного (88,9%) й інтегрованого (82,4%) навчання. Найменший вплив (показник «повністю не згоден/-а») на якість освіти учнів пілотних класів має позитивна

мотивація вчителя шляхом створення в колективі атмосфери творчої співпраці (93,5%).

9. Упровадження нового ДСПО вплинуло на такі аспекти життя закладу освіти: учителі сприймають і застосовують нові підходи до навчання учнів (майже 80% заступників директорів повністю годні з цим); підвищився рівень фахової освіти вчителів (65,7% респондентів повністю і третина швидше згодні); спостерігається більша зацікавленість учнів у навчанні, порівняно з учнями інших класів початкової школи (47,2% опитаних повністю і 48,1% швидше згодні). Водночас понад 30% заступників директорів швидше і зовсім не згодні з твердженням, що полегшилося управління школою.

10. До розробки власних модельних навчальних програм учителі цілком готові, але не мають власних розробок вважають 41,7% респондентів, водночас 30,6% зазначили, що вчителі пілотних класів ще не переймалися цим питанням.

11. До топ-5 ключових умінь учителя (за відповідями заступників директорів і показником «повністю згодний/-а»), важливих для досягнення результатів навчання учнів, увійшли такі уміння, як використання інноваційних технологій (90,7%), реалізація принципів особистісно орієнтованого навчання (89,8%), уміння заохотити учнів до пошукових видів діяльності (89,8%), уміння здійснювати індивідуальний і диференційований підхід й організація групової форми роботи на уроці (по 87%).

12. Щодо перспектив продовження експерименту на базі основної школи, то 82,4% заступників директорів очікують на детальні роз'яснення від органів управління освітою щодо подальшої участі навчального закладу в експерименті на рівні базової школи; 51,9% анкетованих повністю і 37% швидше згодні з твердженням, що педагоги базової школи цікавляться участю в експерименті, що стартує у 2021 році, а також

взаємодіють із колегами з початкової школи для забезпечення наступності в упровадженні експерименту (45,4% швидше і 29,6% повністю згодні). Про те, що навчальний заклад не продовжуватиме участі в експерименті на рівні базової школи, повідомили 14,8% опитаних.

13. Для підвищення професійного рівня найбільше заступники директорів потребують тренінгів щодо організації змішаного (65,7%) і дистанційного (47,2%) навчання, а також щодо застосування методик роботи з дітьми з особливими освітніми потребами (46,3%).

14. Для продовження ефективної роботи в умовах запровадження реформи НУШ найбільше затребуваними серед учасників опитування є поглиблення знань і навичок з управління інноваційними процесами, проєктний менеджмент (66,7%), інформація щодо закордонного досвіду організації освітнього процесу в закладах освіти (50%), а також із нормативного регулювання НУШ, комунікації з органами управління освітою та мотивування педагогічних працівників до здійснення реформи (по 43,5%).

Рекомендації

За висновками, сформованими за результатами шостого етапу моніторингового дослідження всеукраїнського експерименту за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти», дослідниками підготовлено ряд рекомендацій, спрямованих на покращення процесу впровадження НУШ.

1. Для отримання об'єктивних даних щодо впровадження навчально-методичних матеріалів у 5-х пілотних класах Нової української школи необхідно стовідсотково забезпечити експериментальні класи необхідними засобами навчання, методичними та дидактичними матеріалами.

2. Передбачити в програмі підвищення кваліфікації учителів тренінги/семінари щодо розробки власних модельних навчальних програм учителів.

3. Підготувати детальні роз'яснення щодо подальшої участі навчального закладу в експерименті на рівні базової школи.

4. Організувати тренінги для підвищення професійного рівня заступників директорів і поглиблення їх навичок для продовження ефективної роботи в умовах запровадження реформи НУШ щодо:

- організації змішаного і дистанційного навчання;
- застосування методик роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;
- управління інноваційними процесами, проєктний менеджмент;
- закордонного досвіду організації освітнього процесу в закладах освіти;
- нормативного регулювання НУШ;
- комунікації та мотивування педагогічних працівників до здійснення реформи.

5. Провести у 2021 р. сьомий (заключний) етап моніторингового дослідження впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в пілотних закладах ЗСО, що беруть участь в експерименті.